

4. Кримінальний кодекс України: Закон України від 05.04.2001 р. № 2341-III // Офіційний веб-портал Верховної Ради України. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2341-14> (дата звернення 15.04.2017).

ГУРТОВЕНКО О. Л.

Національний університет «Одеська юридична академія»,
доцент кафедри кримінального права, кандидат юридичних наук, доцент

ПРИНЦИП І МЕТОД ЗБАЛАНСОВАНOSTІ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА

В Україні розмір компенсації за незаконне «добування, знищення або пошкодження» бурого ведмеда становить 130000 гривень, а за умисне вбивство людини суди часто зобов'язують особу сплатити відшкодування моральної шкоди в меншому розмірі. В соціумі мається величезна кількість таких дисбалансів. Це стосується і кримінального права України. Так, неодноразово пропонувалося передбачити за корупційні злочини покарання, яке виявилось би суворішим, ніж покарання, передбачене для серійного вбивці. Наукова реакція на викладене полягає в пропозиціях дотримуватися збалансованого підходу в кримінальному праві. У вітчизняній науці кримінального права, узагальнено кажучи, мова йде, зокрема, про таке: гармонізація, сталий розвиток кримінального права, баланси між узагальненням і конкретизацією, імперативним і диспозитивним началами, побутовою, компетентною і професійною правосвідомістю, глобалізацією і локалізмом, доцентровими і відцентровими явищами в сфері кримінального права (Є. Л. Стрельцов, В. О. Туляков, О. В. Козаченко, Н. А. Орловська та ін.). Крім того, на рівні ООН було проголошено концепцію триваючого (усталеного) розвитку соціуму, яка ґрунтується на оптимальному співвідношенні між різними сферами, зокрема, економічним розвитком, соціальним прогресом та відповідальністю за довкілля, що необхідно брати до уваги при створенні, тлумаченні і реалізації положень кримінального права.

Викладене засвідчує, що існує потреба розробки і втілення в життя балансології, юридичної балансології, кримінально-правової балансології (які слід вважати науками), зокрема, принципу і методу збалансованості кримінального права. Було би непродуктивним визначати зазначені принцип і метод через поняття «гармонізація», «оптимізація», «нормалізація» і т. ін. (неправильно визначати слова через дуже схожі на них за значенням слова). Як, видається, вдалим з позицій співвідношення між загальним та конкретним є таке визначення: принцип і метод збалансованості кримінального права — це принцип і метод необхідності і достатності кримінально-правових сутностей.

В Кримінальному кодексі України [1] (далі — КК України) безпосередньо цю формулу відображено в ч. 1 ст. 36, ч. 2 ст. 65 і ч. 2 ст. 76, але вона повинна розповсюджуватись на все кримінальне право при створенні, тлумаченні і реалізації його положень. Зрозуміло, що терміни «необхідність» і «достатність» є оціночними. Між сутностями і поняттями, які позначаються цими термінами, повинен існувати баланс. Розв'язання формули «необхідність і достатність» надає різні види результатів. Вони залежать від значень, які підставляються у формулу. Нижня межа обґрунтованого діапазону моделі кримінально-правового покарання є значенням необхідності (покарання повинно бути не меншим), а верхня — значенням достатності (покарання повинно бути не більшим). При такій диференціації значення необхідності і достатності різняться. При індивідуалізації покарання обирається його точне, а не діапазонне значення. Тому при обґрунтованій індивідуалізації покарання (чого досягти дуже важко) належні значення необхідності і достатності збігаються як у випадку покарання, яке дорівнює верхній або нижній межі позитивно-правової моделі діапазону (зрозуміло, за наявності діапазону), так і у випадку покарання, яке знаходиться між такими межами. Ч. 2 ст. 39 КК України засвідчує, що в межах інституту крайньої необхідності, на відміну від інституту необхідної оборони, визнається необхідна (ще її в цьому контексті називають «достатня») шкода, а достатня — ні, що (попри усталені назви зазначених інститутів) є необґрунтованим. При цьому тлумаченням справи не зарадиш. В межах пропозиції із вдосконалення законодавчого регулювання крайньої необхідності результат розв'язання формули «необхідність і достатність» вказує, що тут значення необхідності і достатності можуть як збігатися, так і різнитися (розмір необхідної шкоди і розмір достатньої шкоди є однаковими/відрізняються відповідно).

Для осягнення та втілення в життя наведеного визначення відповідних принципу і методу варто запровадити класифікацію кримінально-правових балансів (такі баланси є проявом реалізації вказаних принципу і методу). Наприклад, бувають такі види цих балансів: 1) безкомпромісний. Так, колізії між положеннями Конституції України [2] та положеннями КК України вирішуються на користь перших. Згідно із ч. 1 ст. 8 Конституції України в Україні визнається і діє принцип верховенства права. Немає верховенства права без справедливості, а справедливості — без балансів. Положення КК України є значною мірою розбалансованими. Зокрема, велику кількість покарань за злочини передбачено за хибним в цьому випадку принципом генератора випадкових рішень. Юридична нікчемність положень КК України означає, що вони не підлягають реалізації, що на практиці здатне призвести до колапсу кримінального права України. Цікаво, що на узагальненому рівні «врятувати» КК України здатен як раз принцип збалансованості, а саме звернення до такого підходу: якщо не реалізовувати КК України (такий, яким він зараз є), то шкоди буде більше, ніж користі. Але в конкретних випадках від цього не легше,

що підштовхує до формування кримінально-правової балансології; 2) компромісний. Його прикладом є, зокрема, відносно визначені санкції за злочини. Як видається, в Україні абсолютно-визначені санкції за злочини, якщо покарання здатне мати діапазон, були би прикладом дисбалансу, а не балансу (безкомпромісного); 3) паритетний. Його прикладом є, зокрема, альтернативні санкції за злочини; 4) змішаний. Розвинене кримінальне право сучасності є багатоколіїним (В. О. Туляков, О. В. Козаченко). Між заходами кримінально-правового впливу можуть існувати різні види балансів. Тому в цілому баланс між такими заходами є змішаним. Тепер легко побачити, що в цілому баланс (як і дисбаланс) між положеннями кримінального права (як і в цілому положеннями права) є змішаним.

Список використаної літератури:

1. Кримінальний кодекс України : Закон України від 5 квіт. 2001 р. № 2341-ІІІ // Офіційний вісник України. – 2001. – № 21. – С. 1. – Ст. 920.
2. Конституція України від 28 червня 1996 року // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141.

ДМИТРУК М. М.

Національний університет «Одеська юридична академія»,
доцент кафедри кримінального права, кандидат юридичних наук, доцент

СПІВВІДНОШЕННЯ «ДІЯННЯ» ТА «ЗАКЛИКУ ДО ЙОГО ВЧИНЕННЯ» В ТЕОРІЇ КРИМІНАЛЬНОЇ ЗАКОНОТВОРЧОСТІ

Формулювання ознак будь-якого злочину в КК України має бути осмисленим процесом, який повинен визначатися прийомами та методами законодавчої техніки, що і формують теорію кримінальної законотворчості. Л.В. Мошняга, досліджуючи злочини проти основ конституційного устрою, запропонувала доповнити КК України ст. 114-1 «Публічні заклики до вчинення злочину проти основ національної безпеки України» при цьому таку форму об'єктивної сторони як «публічні заклики» пропонувалось виключити із інших злочинів цієї системи [1, с. 16]. У зв'язку із цим, цікавим є дослідження підходу законодавця до використання вказаного поняття у контексті інших положень КК України.

Публічні заклики – це активний вплив на свідомість та волю двох та більше людей (слухачів, глядачів) спрямований на схилення їх до протиправних дій. В деяких положеннях КК України законодавцем встановлена відповідальність за певний злочин, а також окремо відповідальність за «публічні заклики» до його чинення. Тим самим законодавець